

Raounak Khaddari

Even goede vrienden

Een zoektocht naar hoe
vriendschap (niet) werkt

Spectrum

Omslagontwerp: Joyce Zethof
Auteursfoto: Eva Plevier
Opmaak: Elgraphic

ISBN 978 90 00 38439 6
ISBN 978 90 00 38532 4 (e-book)
NUR 320, 450

© 2023 Raounak Khaddari
© 2023 Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam
Eerste druk, 2023

Voor mama, papa en mijn broer ♥

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Maarten Boers Literary Agency.

Spectrum maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv,
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam

www.spectrumboeken.nl

 Spectrum Lifestyle Boeken

 spectrumboeken

Omwille van de privacy van betrokkenen zijn sommige personen geanonimiseerd.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ik vriendschap
Jij vriendschap
Wij vriendschappen
Ik heb gevriendschap
Jij hebt gevriendschap
Wij hebben gevriendschap

INHOUD

Proloog	11
Inleiding	17
1. Het eerste sprankje	21
2. 'Het zijn maar vrienden'	27
3. Het fundament	33
4. Drie smaken	41
5. De spagaat	51
6. Vriendloos	57
7. De piramide	63
8. 'Meer dan vrienden' bestaat niet	69
9. Waarom ouders geen vrienden zijn	75
10. Geen vriendengroep? Geen probleem	81
11. Het matras	87
12. Het magische getal	95
13. Het uitmaken	101
14. Vriendschapsverdriet	117
15. Vriendschappen als werkwoord	123
16. Goed ruzie maken	141
17. Het verboden woord	149
18. Afgunstige vrienden bestaan niet	169
19. Nieuwe vrienden zijn (niet) zo gemaakt	175
20. Framily	187
21. Vriendschap is niet genoeg	193
Epiloog	199
Dank	203
Noten	205

PROLOOG

‘Er is sprake van ware vriendschap wanneer de stilte tussen twee mensen comfortabel is.’

– DAVID TYSON

‘De druk van deze vriendschap wil ik niet. Heel veel liefs. Ik ga morgen uit deze groepschat, dus dan kunnen jullie nog reageren mochten jullie daar behoefte aan hebben.’

Zo maakte ik een vriendschap met twee vrienden uit.

Er gaat nog steeds een gek gevoel door mijn lijf als ik denk aan het bericht dat ik twee jaar geleden naar twee vrienden stuurde. Het is hetzelfde gevoel dat je krijgt als je een vrije val maakt in een kermis-attractie. Een rilling in combinatie met een kriebel waar je niets tegen kan doen. We spraken elkaar daarna nooit meer. En ook al wonen we in dezelfde stad en gaan we ongetwijfeld nog steeds naar dezelfde cafés als destijds, we zijn elkaar daarna nooit meer tegengekomen, behalve op LinkedIn. Ik wist helemaal niet dat je behalve een partnerrelatie ook een vriendschap zo expliciet en definitief kon beëindigen. Tot ik het deed. Het voelde in de eerste paar dagen erna als een opluchting, daarna brak een fase van verwarring en schuldgevoel aan. Is het niet belachelijk arrogant om een vriendschap te beëindigen? Misschien ben ik zelf een slechte vriend. Heb ik wel genoeg rekening gehouden met de gevoelens van mijn vrienden? Had ik het anders moeten aanpakken? Ben ik gemeen? Hoe moeten we eigenlijk ‘vriendschappen’?

Onze vriendschap begon in de zomer van 2018. Xana, Yoas en ik liepen stage bij dezelfde krant en waren alle drie begin twintig. Hij studeerde journalistiek, zij geschiedenis en ik Algemene Sociale Wetenschappen. We waren alle drie trots dat we stage mochten lo-

pen bij de krant en tegelijkertijd moesten we lachen om ons gehannes, veroorzaakt door onszelf, door het aannemen van een fulltime stage. Aan het einde van de maand leefde Yoas op rijstwafels met B-merk Nutella. Hij ontbeet ermee en lunchte ermee. Om het dragelijker te maken en ons te vermaken at hij zijn 'luxueuze lunch' van een bord terwijl hij een servet in zijn hals had gestopt.

Ik genoot van alles wat bij mijn stage hoorde: het plezier met mijn collega's, het schrijven van stukken, de rotste klusjes oppakken, de verhalen van senior journalisten, de gezamenlijke smaakloze lunch, de lange dagen en de gesprekken met mijn medestagiairs. Ondanks dat we op een andere redactie zaten, vonden we altijd ruimte om tussendoor rondjes om het redactiegebouw te lopen. We deelden tijdens het wandelen álles: fouten die we hadden gemaakt en die nooit uit mochten komen, complimenten die onze ego's streelden, ruzies met ouders, stiekeme huilsessies op de wc, dateverhalen, relatieproblemen, geldzorgen en zij deelden sigaretten, door mij steevast demonstratief kankerstaafjes genoemd. Op vrijdag gingen we vanuit de vrijdagmiddagborrel direct door de stad in om te eten en te dansen.

We namen theatraal afscheid van elkaar op de parkeerplaats voor de redactie toen hun stage eindigde. Zij gingen elders ervaring opdoen en verder studeren, ik bleef bij de krant. Ondanks dat we niet meer elke dag op dezelfde redactie waren, bleven we elkaar zien. Niet meer dagelijks, wel met regelmaat. We vierden samen Sinterklaas met surprises en gedichten, we zaten samen in het park met pizza's, boekten soms dezelfde sportlessen om die af te sluiten met een kop thee bij het café aan de overkant.

De groepschat op WhatsApp bloedde nooit dood, ik ging ze wel minder zien. Het lukte me door andere activiteiten en prioriteiten in mijn leven niet meer om elke week af te spreken. Of nou ja, lukte: ik wilde

niet meer elke week met hen afspreken; er was zoveel meer dat ik nog wilde ontdekken en waaraan ik mijn tijd wilde besteden. Soms stuurde ik een paar uur van tevoren een bericht dat ik tóch niet mee ging eten omdat ik moest werken of omdat ik een avond thuis wilde blijven of wilde sporten zonder hen. 'Ik vind het vervelend dat je last minute afzegt,' zei een van de twee op een avond. Terecht, vond ik, waarop ik beloofde dat niet meer te doen. Zij zagen elkaar nog wekelijks, ik zag hen steeds minder. Ik wilde en durfde geen afspraak meer met ze te maken, want ik had beloofd dat ik niet meer zou afzeggen. Als ik niets afspreek, kan ik het ook niet fout doen, dacht ik.

Nadat we een half jaar alleen online contact hadden gehad, was hun grens bereikt. Via WhatsApp deelden ze hun onvrede. Het viel ze zwaar dat we elkaar niet meer zo vaak zagen als in 'onze high days tijdens onze stage'. Op regelmatige basis 'een kopje koffie met elkaar drinken' was het minimum en als ik daar geen behoefte aan had, dan moest ik dat laten weten zodat ze hun verwachtingen konden bijstellen en ze onze vriendschap konden herzien.

Wil ik dit nog, dacht ik. Wat levert deze vriendschap mij op en wat kost het mij? De gevoelens die ik voor deze mensen had, veranderden in mijn hoofd in meetbare indicatoren. Ik trok een verticale lijn op een pagina in mijn Moleskine en maakte een kosten-batenanalyse van alles wat bij deze vriendschap kwam kijken. Gezelligheid áls we samen waren. Fijne herinneringen die we samen hebben gemaakt. Ook veel druk. Te veel druk. Ik kon en wilde niet de vriendin zijn die zij wensten en dat gaf mij steeds vaker een opgejaagd gevoel. Ik voelde me schuldig als ik met anderen wat ging doen. Als we wel samen waren, hadden we het leuk. Tegelijkertijd ging ik met minder inspiratie en energie weg dan ik gekomen was. Nu we allemaal volledig onze eigen levens indeelden en geen krant meer hadden als fundament, ontdekte ik onze verschillen.

Waar zij graag hele dagen samen wilden spenderen op een terras of liggend in het park, wilde ik tijd voor mezelf. En waar zij het na hun drukke stageperiode wat rustiger aan wilden doen, zag ik deze post-stageperiode als een kans om in dezelfde cadans door te blijven gaan. Schrijven, sporten, slapen en af en toe de kroeg in en mijn ouders zien. Heerlijk. Zij vonden mijn ambitie en tempo ongezond, ik vond hen lui, maar nooit stom. We hadden nooit echt ruzie, of eigenlijk: we hadden echt nooit ruzie. Toch was onze stralende vriendschap gedestilleerd tot een groepsgesprek op WhatsApp. Het voelde soms als een last om ze te zien en als ik ze nu opnieuw zou leren kennen in de kroeg, zou ik na een ongetwijfeld fantastische avond geen nummers uitwisselen

Op een avond spraken ze nog een keer hun onvrede uit over de frequentie waarin we elkaar zagen. Het werd de laatste keer dat ze dat konden doen. Xana vond het niks dat ze geen vastigheid kon vinden in onze vriendschap en stond erop dat we elkaar wekelijks zouden zien. Ik staarde lang naar mijn iPhone toen ik het bericht las. Ik poogde nog uit te leggen dat vrijheid voor mij onmisbaar is in een vriendschap en riep mezelf in gedachten gauw terug. We pasten niet meer bij elkaar. Een nacht later maakte ik de vriendschap uit.

Nu, twee jaar later, zit ik nog met vragen over mijn eigen handelen. Was het hoogmoedig van mij om zo stellig een punt te zetten achter wat we twee jaar lang hadden gedeeld? Moet een vriendschap altijd iets opleveren? Wat is een goede vriendschap? Ik vraag me af hoe het mensen vergaat zonder vrienden. Hoe werkt een vriendschap eigenlijk en wanneer kan je een vriendschap het beste uitmaken? In mijn hoofd dringen de vragen zich op en steeds vaker denk ik bewust na over de mensen met wie ik een vriendschap aanga of prolongeer. Wat is vriendschap? Als vriendschappen een werkwoord zou zijn – ik vriendschap, jij vriendschapt, wij vriendschappen – dan kan ik nu al vertellen: vriendschappen gaat niet vanzelf.

‘Vriendschap heeft knopen die verbinden,
geen kettingen die binden.’

– CHARLES DE SAINT-EVREMOND

INLEIDING

Dit is een boek over de meest pure en vrije vorm van liefde.

Het is een vorm van liefde waar politici, leraren, presentatoren, ambtenaren, managers, administratief medewerkers, accountants, huisvaders, advocaten, ondernemers, sporters, schrijvers, winkelmedewerkers, huisjesmelkers, uitgevers, dokters, wetenschappers, telefonisten, acteurs, koks, aannemers, schilders, influencers, gepensioneerden, loodgieters, verpleegkundigen, conducteurs, schoolleiders en de rest van de wereld niet zonder kunnen.

Deze vorm van liefde is in de geschiedenis van de filosofie door de grote denkers bovenaan de hiërarchie der liefde geplaatst. Het is een liefdesvorm die jou en mij meer van het leven kan laten ervaren en laten genieten dan wanneer we deze liefde niet zouden hebben. Het is een liefde die onmisbaar is om te ontspannen en om kalmte en rust te ervaren. Het is een onmisbare vorm van liefde en de meest voorkomende liefdesvorm.

De meeste relaties die we met anderen onderhouden betreffen vriendschappen. Het is voor de meesten een belangrijk aspect in hun leven, misschien wel het belangrijkste. Enerzijds omdat er een fundamentele behoefte aan verwantschap bestaat. De belangrijkste reden voor de natuurlijke drang die we voelen om vriendschapsrelaties te onderhouden is omdat relaties ons het gevoel geven dat we ergens bij horen.¹

Dit is een boek over vriendschap.

In dit boek zal ik niet betogen hoe je de beste vriend wordt, krijgt of verovert. Ik deel mijn zoektocht naar wat vriendschap is en hoe ik ontdekte dat vriendschap de belangrijkste vorm van liefde is. Het is verleidelijk om na of tijdens het lezen van dit boek een lijst te maken met vrienden en vervolgens te gaan strepen. Wie zijn je beste vrienden, wie zijn goede vrienden en wie staan er onder de kop vrienden slash kennissen? Wat is échte vriendschap eigenlijk? En wie zijn dan je échte vrienden? Die wil je in je leven houden, maar met de rest kan je het contact verbreken. Toch?

Zoals bij alles in het leven bestaat perfectie niet. Zoeken naar het eigenlijke is een gevaar dat ons permanent in de weg zal zitten. Wat is bijvoorbeeld een goed boek? Is dat een foutloos boek? Volgens mijn uitgever moet het boek zonder fouten nog geschreven worden. Kan je genieten van een boek waar wel een paar foutjes in staan? Kan je genieten van een vriendschap die niet volmaakt is?

Het streven naar de perfecte vriendschap zal jou en mij ervan weerhouden om een gevoel van opluchting en berusting te vinden in de vriendschapsrelaties die we hebben of zullen krijgen. Een puntgave relatie bestaat niet. Niets kan perfect, niets is perfect, ook de ideale vriendschap niet. Wie daar wel naar streeft en naar handelt zal achterblijven met een gevoel van onvrede. Met het net-nietgevoel.² Ik pleit er overigens wel voor om beter te worden in het bedrijven van vriendschap, omdat ik er net als Aristoteles van overtuigd ben dat een vriendschapsrelatie onontbeerlijk is voor geluk.

‘Zonder vrienden zou niemand willen leven,
ook al bezat hij andere goede dingen.’

– ARISTOTELES

1.

Het eerste sprankje

Ilias is de eerste vriend uit mijn leven. Mijn eerste echte vriend. We leerden elkaar kennen in de kleuterklas van basisschool de Hasselbraam. Hij had donkere ogen en dik, glanzend zwart haar, net als ik. Alleen had hij een zijscheiding en een korte coupe tot net boven zijn oren. Waarschijnlijk had hij nooit klitten. Ik wel, met mijn lange haar dat ik in mijn navel kon stoppen als ik eraan trok. Mijn pony was even lang als zijn lokken. Als we na het kringgesprek onze rode kaartjes met onze foto's erop bij een activiteit op het kiesbord mochten hangen, kwam hij vragen of we samen gingen schilderen. In mijn herinnering ziet mijn eerste vriend er altijd hetzelfde uit: een blij kleuter met een zwarte tuinbroek en daaronder een gele coltrui. Hij had een grote mond en voor hij die opendeed om zijn tanden bloot te lachen, vormden zijn lippen altijd een soort halve maan op zijn gezicht. Hij moest schaterlachen toen ik voor een schoolopdracht op een groot stuk blauw papier ging liggen en een klasgenoot mijn silhouet overtrok en bij mijn kruis het bochtje maakte. We kleurden mijn silhouet samen in en liepen vaak om kwart over drie hand in hand naar buiten. Als we bij de deur kwamen deden we altijd een wedstrijdje: wie het eerst bij zijn vader of moeder is op het schoolplein.

Toen ik vijf werd deelde ik gevulde zakjes snoep met papieren paashazen erop geplakt uit. Ik ben vlak voor Pasen jarig en al mijn trakta-

ties gingen gepaard met paashazen of chocolade-eieren. Ilias ging samen met een klasgenoot mee langs andere klassen om meesters en juffen van chocolade te voorzien in ruil voor een sticker. Met kerst koos hij mij uit om samen de kerstboom te versieren. In onze klas zaten zeker twintig andere leerlingen. Met hen raakte ik niet zo goed bevriend als met Ilias. Pas tijdens het schrijven van dit boek ontdekte ik dat er iets magisch ligt aan de basis van vriendschap. Er is nooit één moment waarop twee mensen in elkaar klikken tot vrienden. Anders dan bij een potentiële romantische relatie, waar beide partijen van tevoren vaak weten wat het doel is van de ontmoeting, begint een echte vriendschap subtieler en zonder intentie om vrienden met elkaar te worden. Elke doelloze of spontane ontmoeting in de supermarkt, een vriendelijke lach aan het einde van de sportles of een gesprek in de trein kan de kiem zijn voor een levenslange vriendschap. Of en wanneer het sprankje overslaat, is niet te plannen. Hooguit te sturen door derden, zoals gemeenschappelijke vrienden.

Een vriendschap sluit je dan ook niet, leerde ik van filosoof en oud-Denker des Vaderlands Paul van Tongeren. Ondanks dat we die term doorgaans wel gebruiken. Een vriendschap ontstaat pas nadat er al iets van vriendschap is. Een sprankje, een klik, een gevoel van liefde. Ik spreek Van Tongeren thuis in zijn huis in Nijmegen en zit tegenover hem in zijn werkkamer als hij met lange tussenpozen vertelt over hoe vriendschap een haast magisch iets is. Als we eenmaal iemand ontmoeten die we als vriend willen en waarbij dat wederzijds is, dan is het sprankje al ontvlamd en de kiem gezaaid. Daarna kan die vriendschapskiem groeien tot een liefdesvorm die tot de dood kan duren. Zoals bij Ilias en mij.

Ilias en ik zouden samen naar groep 2 gaan. Dan zouden we soms ook puzzels mogen pakken van groep 3 en 4, die in de andere vleugel, aan de andere kant van de school zaten. Die puzzels waren moeilijker en veel leuker. We verheugden ons erop. Aan het einde van het school-

jaar kregen alle kinderen uit groep 2 hun rode kieskaartje met hun foto erop mee naar huis. Zij gingen naar de andere kant van de school om te beginnen in groep 3. De kieskaartjes van Ilias en mij bleven net als die van andere groep 1-kinderen hangen op het bord. Na de zomervakantie zouden we terugkomen in hetzelfde klaslokaal en dan zouden we weer onze kaartjes naast elkaar bij dezelfde activiteit hangen. Maar in het nieuwe schooljaar was ik – ondanks mijn 21 klasgenootjes – alleen. Ilias leefde niet meer.

NRC, 26 juli 1999

In zwembad De Vrijbouter in Almere Buiten is gistermiddag een vierjarig jongetje uit Almere verdrongen. De peuter was aan de aandacht van zijn ouders ontsnapt en werd door een zwemmer in het diepe bad gevonden. Reanimatie ter plaatse en later in het ziekenhuis mocht niet baten. De politie onderzoekt hoe het jongetje dat niet kon zwemmen in het diepe bad raakte.³

Sindsdien haat ik zwembaden. Niet alleen omdat ik ze vies vind en omdat ik de zee prefereer. Het zwembad heeft mijn eerste echte vriend vermoord.

Waarom waren wij vrienden geworden? ‘Omdat hij het was, omdat ik het was’, zou de Franse filosoof Michel de Montaigne gezegd hebben. Hij schreef over zijn kortdurende vriendschap in een van zijn inmiddels beroemde essays ‘Over Vriendschap’. De beste vriend uit zijn leven was de Franse schrijver, rechter en filosoof Étienne de la Boétie, die op 32-jarige leeftijd aan dysenterie overleed. Ondanks dat de twee slechts vier jaar bevriend waren, beschrijft Montaigne hun band als volmaakt en totaal. Montaigne noemt vriendschap ‘een onverklaarbare macht op een door het lot voorbestemde wijze’. Hij legt niet uit waar hun vriendschap nu precies op gebaseerd is en wat hem zo volmaakt maakt. ‘Als men bij mij zou aandringen te zeggen waarom ik

van hem hield, voel ik dat dit alleen uitgedrukt kan worden door te zeggen: “Omdat hij het was: omdat ik het was.”⁴ Ik mis hem bij alles wat ik doe of denk, zoals hij ook mij gemist zou hebben,’ schreef de Franse filosoof.

Op school was er een hoekje ingericht voor Ilias om bloemen en tekeningen neer te leggen of om gewoon even te staan. Later werd een schilderijtje van zijn hand ingelijst en met een foto van hem erbij opgehangen in de gang, in een hoek van de school die nu niet meer bestaat. Het waren zijn groene verfstrepen op een paarse achtergrond.

Het gevoel van zijn overlijden en zijn gemis oversteeg mijn vocabulaire van toen. ‘Stoppen,’ zei ik als iemand over mijn verdronken vriend begon. Tijdens elke zwemles op vrijdagmiddag dacht ik aan hem. Ik weet nog dat ik schrok toen ik door een groen gat in het diepe moest zwemmen voor mijn B-diploma. Ik wilde Ilias terug in mijn klas en toch was ik bang dat hij aan de andere kant van het groene zeil op mij zou wachten. Nog steeds denk ik bij elk zwembad en bij elk doek dat ik beschilder aan mijn eerste vriend.

Ik vraag me af of hij nu een vrolijke goedlachse man zou zijn geworden als hij nog had geleefd. Of hij creatief zou zijn geworden of voetballer of... Ik wil niet weten of we nog vrienden zouden zijn. We zijn na dat sprankje voor altijd vrienden gebleven.